

Nr 1

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1954 vid dess trettiosjunde sammanträde antagen rekommendation.

Genom en den 7 januari 1955 dagtecknad proposition, nr 50, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående en i nämnda protokoll omförmäld, av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1954 vid dess trettiosjunde sammanträde antagen rekommendation, nämligen rekommendation (nr 98) angående semester.

I fråga om texten till rekommendationen får utskottet hänvisa till den vid propositionen fogade bilagan A.

I propositionen uttalas, att anledning icke föreligger för Sveriges del att vidtaga några lagstiftnings- eller andra åtgärder med anledning av rekommendationen.

Internationella arbetskonferensens trettiosjunde sammanträde hölls i Genève under tiden den 2—24 juni 1954. I sammanträdet deltog representanter för 66 medlemsstater, av vilka det stora flertalet sändt fullständiga delegationer, d. v. s. två regeringsombud samt ett ombud från vardera av arbetar- och arbetsgivarsidan. Sverige deltog i sammanträdet med en fullständig delegation.

Endast följande av konferensen fattade beslut är av beskaffenhet att i enlighet med artikel 19 av Internationella arbetsorganisationens stadga skola underställas riksdagen, nämligen rekommendation (nr 98) angående semester.

Rekommendation (nr 98) angående semester

En konvention och en rekommendation angående semester antogs av Internationella arbetskonferensen redan år 1936. Då emellertid standarden i fråga om lagstiftning och praxis på detta område i många länder numera är avsevärt högre än den i nämnda instrument fastställda, har man funnit tiden vara inne att låta de gjorda framstegen komma till uttryck i den internationella regleringen.

Rekommendationens regler må bringas i tillämpning på föranstaltande av författningsenliga organ för fastställande av löner, genom lagstiftning, kollektivavtal, skiljedom eller i annan med nationell praxis förenlig ordning. Om på frivillig väg vidtagna åtgärder icke länder till snabba och tillfredsställande resultat, förordar rekommendationen, att regeringarna skall ingripa för att garantera genomförande av semester. I ett viktigt avseende sträcker sig rekommendationen vida längre än nu gällande konvention i ämnet, nämligen i fråga om tillämpningsområdet. Medan konventionen äger tillämpning på personer, sysselsatta i företag, som angives i en vidlyftig förteckning och som huvudsakligen avser industri, handel och samfärdsel (utom sjöfart), är rekommendationen tillämplig på alla anställda med undantag för sjömän, lantarbetare och personer anställda i företag eller institutioner, där endast medlemmar av arbetsgivarens familj är sysselsatta. I fråga om jordbruksarbete hänvisades vid konferensen till den år 1952 antagna konventionen angående semester inom jordbruket. I fråga om semester för sjömän gäller en år 1946 antagen konvention. Det kanske mest anmärkningsvärda draget i den nya rekommendationen är, att den omfattar anställda i husligt arbete, vilka uteslutits från de flesta tidigare konventioner och rekommendationer.

Ännu ett i jämförelse med konventionen viktigt framsteg gäller semesterns längd och den kvalificerande tjänstgöringens art. Konventionen föreskriver en årlig semester av minst sex arbetsdagar efter ett års oavbruten tjänst; rekommendationen däremot förordar, att semesterns längd bör stå i förhållande till fullgjord tjänstetid hos en eller flera arbetsgivare under året och bör uppgå till minst två arbetsveckor för tolv månaders tjänstetid.

Ett vid konferensen framlagt resolutionsförslag, att konferensen snarast möjligt skulle överväga en revision av 1936 års konvention eller antagande av en ny konvention, blev antaget av konferensen.

Yttranden

Över rekommendationen har socialstyrelsen, Landsorganisationen i Sverige, Svenska arbetsgivareföreningen, Tjänstemännens centralorganisation och delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet yttrat sig.

Socialstyrelsen anmärker, att den svenska semesterlagstiftningen i stort sett erbjöde minst lika förmånliga villkor för arbetstagarna som den föreslagna rekommendationen. Styrelsen säger sig ha funnit anledning att behandla däri upptagna bestämmelser endast i den mån de kunde tänkas påkalla ändring i den svenska lagstiftningen samt anför härom följande.

Enligt punkt 3 avses från rekommendationen skola undantagas bland andra personer, anställda i företag eller institutioner, där endast medlemmar av arbetsgivarens familj äro sysselsatta. Enligt motsvarande bestämmelse i den svenska semesterlagen är från dess tillämpning undantagen arbetstagare, som är medlem av arbetsgivarens familj. Det kan ifrågasät-

tas, huruvida Sverige bör biträda rekommendationen på denna punkt, då undantaget för familjemedlem i överensstämmelse med den svenska lagen även framdeles rimligen bör gälla jämväl i fall, där arbetsgivaren vid sidan av medlemmar av sin familj sysselsätter andra arbetstagare. — Bland undantagen återfinnas ej arbetstagare, som avlönas uteslutande genom andel i vinst. Sådana arbetstagare äro emellertid undantagna i den svenska semesterlagen. Eftersom arbetstagarbegreppet icke närmare definierats i rekommendationen, torde emellertid ifrågavarande kategori, som står nära de självständiga företagen, få anses falla utanför rekommendationens bestämmelser.

Punkt 6 upptager föreskrift, att lämplig ordning bör bestämmas i varje land, om semestern bör förlängas i mån av tjänstetidens varaktighet eller om andra förhållanden skola vara avgörande härför. På denna punkt torde rekommendationen mindre väl överensstämma med den svenska semesterlagen, som garanterar arbetstagaren endast en viss minsta semester, låt vara att denna bestämts till tre veckor i stället för två veckor såsom föreslagits i rekommendationen. Uppmärksammas må dock i detta sammanhang lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsofarligt arbete och det förhållandet att vissa kollektivavtal — främst på den kommunala sektorn av arbetsmarknaden samt på den privata såvitt angår tjänstemän — innehålla föreskrifter om semester av olika längd. Även i statens allmänna avlöningsreglemente stadgas längre semester för befattningshavare, som fyllt 40 år än för dem, som icke uppnått denna ålder. Om den omständigheten, att tre veckors semester blivit lagfäst i Sverige och att genom den särskilda semesterlagen arbetstagare med pressande arbete tillerkänts längre semester, kan anses innebära ett uppfyllande av bestämmelsen i punkt 6, torde för Sveriges vidkommande någon erinran icke behöva riktas mot rekommendationen i denna del. Därest emellertid förslaget är så att förstå, att semestertidens längd under alla förhållanden bör varieras på i rekommendationen angivna grunder, synes från svensk sida anslutning härvidlag till rekommendationen icke böra ifrågakomma såsom oförenlig med den svenska semesterlagens karaktär av tvingande minimilagstiftning.

Enligt punkt 7 1) böra avbrott i arbetet, under vilka arbetaren uppbär lön, icke påverka rätten till semester eller dennas längd. Såsom sådana avbrott ha under punkt 7 3) angivits — förutom frånvaro som enligt den svenska semesterlagen är att jämställa med tid varunder arbetstagaren utfört arbete för arbetsgivarens räkning — jämväl frånvaro på grund av familjeangelägenheter, för utövande av medborgerliga rättigheter och skyldigheter, för fullgörande av fackliga uppdrag, på grund av förändringar inom företagsledningen och på grund av periodisk, ofrivillig arbetslöshet. Avbrott av sådan anledning som nu angivits torde emellertid i Sverige regelmässigt medföra, att arbetstagaren därunder går miste om lön. Vid sådant förhållande kan det synas som om hinder ej skulle behöva möta mot anslutning från svensk sida till denna punkt av rekommendationen.

I punkt 9 1) av rekommendationen föreslås, att samråd bör äga rum mellan arbetsgivare och arbetare rörande tiden för semesterns förläggning. Visserligen äger enligt den svenska semesterlagen arbetsgivaren utan föregående samråd bestämma, när semester skall utgå. Om arbetstagaren icke annat begär, skall semestern dock, såvitt möjligt förläggas till sommartid, och arbetsgivaren är utan arbetstagarens medgivande i princip förhindrad att förlägga semestern till tid, då arbetstagaren på grund av sjukdom, som inträffat innan semestern börjat, är oförmögen till arbete eller till tid, då arbetstagarens frånvaro från arbetet har sin grund i barnsörd eller militärtjänst-

göring. Då därtill kommer, att samråd i egentlig mening får anses ha ägt rum i det icke ringa antal fall, där föreskrift om att semesteren skall förläggas mellan vissa angivna tidpunkter på våren respektive hösten finns intagen i kollektivavtal, torde man från svenskt håll på denna punkt kunna ansluta sig till rekommendationen utan att detta måhända behöver leda till ändring i den svenska lagstiftningen.

Vad beträffar det i punkt 11 b) upptagna förslaget, att arbetstagaren under semester bör utfå vanlig avlöning jämte kontant ersättning för eventuella naturaförmåner, har man från svensk sida anledning förorda, att ersättningen för naturaförmåner begränsas till kostersättning. Förmånen av tjänstebostad bör sålunda i detta sammanhang ej komma i betraktande.

I punkt 12 föreslås föreskrifter om förändring av semesterlagstiftningen och om uppgifter, som böra införas i sådana lagstiftningar. Sådana föreskrifter synas i vårt land icke fylla någon praktisk funktion vid sidan av de olika redovisningssystem som här tillämpas och som få anses vara tillfredsställande. Enligt punkt 14 bör tillfälle beredas representativa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer att medverka i de organs verksamhet, vilka ha till uppgift att fatta beslut rörande semesterfrågor. I de fall där det föreligger ett enskilt arbetsavtal skola i Sverige tvister om semester prövas av allmän domstol, medan det tillkommer arbetsdomstolen att pröva sådana tvister, om anställningsförhållandet regleras genom kollektivavtal. Bland arbetsdomstolens ledamöter finnas företrädade representanter för de stora organisationerna på arbetsmarknaden, och i cirkulär till rikets allmänna domstolar den 29 juni 1945 har Kungl. Maj:t dels förordnat, att hovrätterna och nedre justitierevisionen skola till arbetsdomstolen översända avskrift av dom i mål rörande semester, som kommit under hovrättens eller högsta domstolens prövning, och dels framhållit lämpligheten av att före avgörandet vid allmän under rätt av mål rörande tillämpningen av semesterlagen inhämtas, huruvida något likartat mål avgjorts av arbetsdomstolen. Socialstyrelsen vill ifrågasätta, huruvida icke vad sålunda gäller i Sverige må anses innefatta ett uppfyllande av rekommendationen i denna del.

Landsorganisationen och delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet uttalar, att den nu antagna rekommendationen icke synes påkalla några lagstiftnings- eller andra åtgärder från svensk sida. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Tjänstemännens centralorganisation* gör uttalanden av samma innebörd.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Sträng, anför i propositionen följande.

»Med hänsyn till att de i vårt land på detta område nu gällande reglerna — sådana dessa utformats i lagstiftning, reglementen, kollektivavtal och praxis — väl tillgodoser vad som åsyftas med ifrågavarande rekommendation finner jag, i likhet med delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet och dem som i övrigt yttrat sig i ärendet, anledning icke föreliggande för Sveriges del att vidtaga några lagstiftnings- eller andra åtgärder med anledning av rekommendationen.»

Utskottet

Utskottet ansluter sig till vad föredragande departementschefen yttrat beträffande förevarande, av Internationella arbetsorganisationen antagna rekommendation angående semester.

Utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av förevarande proposition, nr 50, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 8 februari 1955

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Sunne, fru Carlqvist, herrar Anders E. Johansson, Grönkvist, Göran Karlsson*, Alvar Andersson och Eskilsson*;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, herrar Hagård*, Lundberg, Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer, herrar Odhe*, Bengtsson i Varberg och Fredriksson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.